

Desnoods vet en uien op brood

Geruchten doen in crisistijd snel de ronde. Gevaarlijke zeker. In Hongarije brak een acute valutacrisis uit. Het land betaalt de prijs voor jarenlang leven op de pof, met dank aan gretige banken uit het Westen.

Door onze redacteur
MICHEL KERRES

Op vrijdag 6 maart deed in Boedapest een even gevaarlijk als krankzinnig gerucht de ronde: de banktegoeden van Hongaarse spaarders zouden worden bevroren. Op vrijdag de dertiende.

De centrale bank gaf pijlsnel een verklaring uit om het gerucht te ontzenuwen. Beste Hongaren, jullie tegoeden zijn veilig. Er is genoeg geld. Het financiële stelsel is stabiel. Toch werd in de stad koortsachtig gebeld. „Weet jij iets? Moet ik naar de bank?” Op de valutamarkt werd de forint snel minder waard.

Analisten en fondsmanagers sprongen de centrale bank terzijde. „Een slechte grap”, zei Istvan Hamecz, directeur beleggingsfondsen van de Hongaarse bank OTP. „Zoiets kan onmogelijk gebeuren in een net land”, zei directeur András Vertes van denktank GKI. Maar, voegde hij er aan toe, het gerucht geeft wel aan hoe Hongarije ervoor staat.

Terwijl de bewakers van de forint in het deftige zakendistrict aan de Donau de adem inhouden, verdrinkt Ferenc (60) aan de andere kant van het centrum zijn zor-

‘Mensen schelden op zowel regering als oppositie’

Réka Várnagy, politicologe

gen. In de grote pub achter de Teleki-dagmarkt is het ijzig koud. Ferenc draagt een grijze fleecjas, een petje en heeft nog maar één voortand.

De Teleki-markt, aan de rand stadsdistrict VIII, is in werkelijkheid maar tien autominuten verwijderd van het zakendistrict, maar het zijn lichtjaren. Daar Armani, hier daklozen. Daar Italiaanse koffie, hier bier. Daar kantoren met airco, hier een stinkende pandjesbaas. Daar worden zaken gedaan achter puin van hoogglanzend marmer, hier schuiven smoezelige mannen elkaar op de stoep mompelend bundeltjes forint toe.

Toch weet ook Ferenc alles van de financiële crisis. Lang geleden werkte hij in een autofabriek, later voor een kerncentrale. Eind jaren negentig werd hij werkloos, nu krijgt hij een pensioenuitkering. Een jaar geleden gingen Ferenc en zijn partner een lening aan van 1 miljoen forint. Om hun flat op te knappen. De lening was gekoppeld aan de koers van de Zwitserse franc. Eerst moest hij 18.000 forint rente betalen per maand, maar na de daling van de munt werd dat 25.000. De pensioenuitkering is 90.000 forint. Hoe komt hij rond? „Het is moeilijk, maar op een of andere manier lukt het.” En als de rentelast verder stijgt? „Tot 30.000 gaat het nog.” En dan? „Als het nog erger wordt gaan we soberder leven. Op sneeën brood met vet en uien. Zoals mijn grootmoeder ze smeerde. We zullen overleven, hoe dan ook.” Ferencs flat werd overigens nooit gerenoveerd. Het geld ging op aan drank.

In Boedapest deed nóg een gerucht de ronde. De Hongaarse staat zou binnenkort niet meer aan haar betalingsverplichtingen kunnen voldoen. De econoom Zoltán Farkas, verbonden aan het toonaangevende opinieweekblad HVG, wordt boos. Hongarije, rekt hij geagiteerd voor, moet dit jaar 3,3 miljard euro aan leningen aflossen. Dat mag geen probleem zijn: het land heeft 24 miljard euro in reserve. Het bankroet van het land is een verzinsel van buitenlandse analisten en buitenlandse media, moppert Farkas.

In Hongarije praat iedereen voortdurend over de crisis, maar het is alsof de kille werkelijkheid nog niet echt is doorgedrongen, zeggen ze in Boedapest. Foto AP

De Hongaren konden deze week gewoon bij hun geld. En ook gistermorgen, vrijdag de dertiende, vormden zich geen rijen voor de bankfilialen in de hoofdstad. Maar achter de kolossale zachtgele muren van de centrale bank werd wel geknokt om het vertrouwen in de forint te herstellen. Het monetaire comité van de bank kwam in het weekeinde twee keer in crisiszitting bijeen en beloofde de forint op peil te houden met alle beschikbare monetaire instrumenten. Sommige valuta-experts zeggen dat de centrale bank steunaankopen deed, anderen ontkennen dat. De bankpresident zelf, András Simor, sprak op tv orakeltaal: in zijn zin zei hij dat de bank forints had gekocht met euro's, om erop te laten volgen dat als de bank dat al

gedaan had, hij dat nooit zou zeggen.

Een dag na het gerucht over de bevroren banktegoeden krabbelde de forint op. Maar de bankpresident weet dat zijn mogelijkheden beperkt zijn. De centrale bank bepaalt niet in haar eentje de koers van de munt, zei hij. Bovendien kan de bank een munt maar even steunen. Vroeg of laat raakt het geld op en dan geeft het vertrouwen in de Hongaarse economie de doorslag.

En die economie heeft het net als de rest van Europa niet makkelijk. In het vierde kwartaal kromp het bruto binnenlands product met 2,5 procent ten opzichte van 2007. Voor heel 2009 gaat denktank GKI uit van 3 procent krimp. Buitenlandse analisten voorzien

een krimp van 4,5 procent. Sinds oktober gingen 20.000 banen verloren, de werkloosheid zal dit jaar vermoedelijk naar 8,7 procent klimmen. In januari daalde de export met 30 procent. Het aantal faillissementen stijgt.

De valutacrisis van afgelopen week werd acuut na slecht nieuws over het land. De Amerikaanse president Obama noemde Hongarije en Oekraïne in één adem als voorbeelden van economische probleemgevallen. Ook de Hongaarse premier, Ferenc Gyurcsány, hielp de zaak van de forint niet. Tijdens een EU-top bedelde hij tevergeefs voor 180 miljard euro extra steun voor Oost-Europa en trok de aandacht door te waarschuwen dat er in Europa opnieuw een IJzeren Gordijn neergelaten zou worden als het Westen niet solidair zou zijn met het Oosten.

De onzekerheid verleide valutahandelaren tot een gokje. „De situatie is gevaarlijk”, zegt econoom Farkas. Met een forintkoers tot 300 per euro kan het land nog net leven, zegt hij. Vanaf 300 gaat het echt pijn doen.

Hongarije heeft jaren vrolijk op de pof geleefd. Dat begon al in 1979 toen het land buitenlandse leningen aangng om de levensstandaard op te krikken. In 1989 had Hongarije de hoogste schuld per hoofd van de bevolking in Midden Europa. Nu bedraagt de staatsschuld 70 procent van het bruto binnenlands product, 40 procent van de schuld is in buitenlandse valuta. Een deel van de leningen heeft een korte looptijd. Om acute betalingsproblemen te voorkomen kreeg Hongarije in oktober 20 miljard euro

van het IMF, de Oosteuropabank (EBRD) en de Europese Unie.

In de afgelopen jaren vond ook de Hongaarse consument steeds vaker de gang naar de bank. Het centrum van Boedapest kent een opmerkelijk hoge dichtheid aan bankfilialen. Lichtreclames op lantaarnpalen wijzen de weg. Aan Rákóczi út, een stoffige, brede verkeersader met een curieuze mélee van hotels en nachtclubs, hangt elke honderd meter een reclame voor een bankfiliaal. Negen stuks op één kilometer.

Enkele honderdduizenden consumenten sloten in die filialen leningen af voor huizen, auto's en tv's in harde buitenlandse valuta. In Zwitserse francs, zoals Ferenc, maar ook in euro's en zelfs in yens. Dat leek heel aantrekkelijk. De rente in eigen land was erg hoog, 9,5 procent. En op den duur zou Hongarije ook wel een sterke euro krijgen.

Toen kwam de kredietcrisis. De forint raakte in een vrije val. De rentelast steeg pijlsnel. In december, maanden na het uitbreken van de crisis, namen nog veel consumenten snel een kleine persoonlijke lening op om een breedbeeld tv te kopen.

Ongeveer 600.000 consumenten (op een bevolking van 10 miljoen zielen) zijn opgenomen in het centrale register van wanbetalers, aldus een woordvoerder van de Hongaarse bankiersvereniging. Samen hadden ze niet aan de renteverplichtingen voldaan op 1 miljoen leningen. De 'kampioen' van het register nam 24 leningen op.

De cijfers zeggen nog niet veel over de huidige crisis: wanbetalers blijven vijf jaar op de lijst staan, ook als hun schuldpositie is afge-

wikkeld. Het aantal leningen waarover geen rente werd betaald steeg ook al voor de crisis jaarlijks snel: van 100.000 in 2006 naar 300.000 in 2008. Veel leningen zijn verstrekt door buitenlandse financiële dienstverleners, de Hongaarse banken zelf hadden eind 2008 maar 3 procent slechte leningen in hun portfolio.

„Hongaren waren onervaren”, zegt de politicologe Réka Várnagy, stafmedewerker van het Hongaarse parlement. „Consumenten kunnen pas sinds een jaar of tien soe-

‘De situatie op de valutamarkt is gevaarlijk’

Zoltán Farkas, econoom

pel leningen krijgen, dachten niet na over de risico's en lazen de kleine lettertjes niet. De banken, op hun beurt, waren te gretig.”

In Boedapest kent iedereen wel iemand die slecht slaapt van zijn hypotheek en iedereen vertelt het verhaal van de gepijnigde autobezitters die hun gefinancierde nieuwe auto voor de bank parkeren en het sleutelkje afgeven aan de balie om zo van de lening af te komen. „Het zijn bij mijn weten nog geen feiten”, zegt Elzo Molenberg, hoofd van de economische sectie op de Nederlandse ambassade. Maar het zou hem niet verbazen. „De gevolgen worden nu zichtbaar. Het begint te komen. Ik houd mijn hart vast.”

De Nederlandse ondernemer Carlo Holshuijsen vermaande zijn personeel al tijdens de nieuwjaars-

receptie om toch vooral geen leningen meer aan te gaan. Holshuijsen haalt natuursteen uit België om dat in Hongarije te laten bewerken en vervolgens als dorpels of aanrechtbladen te exporteren naar Nederland. Zelf heeft hij een kleine hypotheek van omgerekend 40.000 euro in Zwitserse franc. Zijn betalingsverplichting schoot met 40 procent omhoog. Een werknemer kon de leaseprijs van zijn auto niet meer betalen en knoopt met voorschotten op zijn loon de eindjes aan elkaar. Voor een andere steenhouwer regelde Holshuijsen een houtkachel. De vader van vijf zit diep in de schulden, kan zijn rekeningen niet meer betalen en zit nu zonder gas.

De econoom Farkas ziet nog geen Amerikaanse toestanden in zijn stad. Hongaren laten hun woningen nog niet onbeheerd achter. Bovendien is er hulp. De overheid heeft aangeboden mensen in betalingsmoeilijkheden tijdelijk te helpen. Ook is het mogelijk om leningen om te zetten in forint en de looptijd te verlengen.

Hongarije leefde niet alleen jaren op de pof, maar deinsde ook terug voor pijnlijke maatregelen. Buitenlandse experts van IMF, Wereldbank en Europese Unie dreunen al sinds het einde van het communisme hetzelfde lijstje met problemen op. De belastingdruk is te hoog. Veel te weinig mensen betalen belasting. Het onderwijs is niet goed. De gezondheidszorg is te duur en het overheidsapparaat is met 3.200 gemeentes een waterhoofd. Een groot deel van de economie gaat buiten de boeken om. In de recessie breekt de nalatig-

heid de Hongaren op.

Begin dit jaar meldde zich een delegatie van tien Nederlandse ondernemingen bij het ministerie van Economische Zaken in Boedapest. Ze waarschuwde dat Hongarije onaantrekkelijker wordt als standplaats: de belastingdruk is te hoog, Hongaren zijn niet mobiel, de beheersing van het Engels is slecht. De topambtenaar voor buitenlandse economische betrekkingen reageerde eerst beledigd, later geschrokken op de directe Nederlandse kritiek, vertelt Molenberg op de ambassade. De kans op hervormingen acht hij klein. 70 procent van de productie in Hongarije is in handen van buitenlandse multinationals. Als die weg gaan is dat een ramp. Iedereen let daarom nu op Mercedes. De Duitsers hadden plannen voor een nieuwe fabriek in Hongarije, maar aarzelen.

En de Hongaren zelf? „Iedereen praat voortdurend over de crisis, maar het is alsof de kille werkelijkheid nog niet echt is doorgedrongen”, zegt politicologe Várnagy. „Mensen schelden. Op de multinationals, op zowel regering als oppositie.” Morgen herdenken de Hongaren hun opstand van 1848. De rechtse oppositie wil de feestdag aangrijpen om haar kracht te demonstreren.

Bij een bloemenstalletje op de Teleki-markt staan krokussen te treuren achter plastic folie. Handelaar Janocz (52) klaagt over gebrek aan klandizie. Een mens kan niet veel doen, zegt hij. Bij een bank is hij nog nooit geweest. Als hij geld moest lenen, ging dat altijd op de oude manier: via persoonlijke contacten. En verder moet je geloven in God. „Dan wordt je altijd geholpen.”

Hongaarse forint in vrije val

Wisselkoers 100 forint in euro's

